

„С ГЕОМ НА РЕДУТУ“ ПРЕД ЗВЕЗДАНИМ ВРАТИМА II

МИЛАН С. ДИМИТРИЈЕВИЋ

Астрономска опсерваторија, Волгина 7, 11060 Београд, Србија
E-mail: mdimitrijevic@aob.rs

Резиме: Представљено је лирско-поетско стваралаштво, често инспирисано небеским мотивима, савремених бугарских песника Ангела Ангелова, Зинаиде Чаушеве, Илијане Илијеве, Катје Маринове, Маје Митове, Милка Христова, Милче Кирилова Цветкова, Петра Чухова, Рајне Минкове, Рајча Русева Рајсна, Станке Боневе и Цонке Христове.

Кључне речи: астрономија у култури, бугарска поезија

Представићемо наше нове преводе стихова бугарских песника, окупљених углавном у књижевном клубу „С Геом¹ на Редуту“, као што смо то чинили и на раније одржаним конференцијама „Развој астрономије код Срба“ V (2008), VI (2010), VII (2012), VIII(2014) и IX (2017).

За ову прилику издвојили смо нове препеве на српски, поетских остварења дванаест бугарских песника, од којих смо већину и до сада више пута представљали у астрономским круговима и шире у нашој јавности,²

¹ Гео Милев (1895-1925) је знаменити бугарски песник. Ларпурлартиста, модерниста уз склоност ка експериментисању. У каснијем периоду, Милев је еволуирао ка марксистичким схватањима и погледима на уметност, у оквиру часописа *Пламък* (Пламичак). У поменутом часопису објавио је револуционарну поему *Септември*, због које је касније прогањан. Он је врло значајан представник књижевне левице, која је тада била присутна и на нашим просторима. У мају 1925, због својих прогресивних схватања и делања, убијен је од стране бугарске полиције.

Објавио је више збирки песама, а афирмисао се и као врстан преводилац класичне и модерне поезије, укључујући ту Бајрона, Гетеа, Мајаковског и друге. Дела: *Жестокият пѝрстен*, *Иконите Спят*, *Антология на жѝлтата роза*, *Антология на червената роза* и др. *Енциклопедија Лексикографског завода 5*, Загреб 1961, стр. 193.

² Милан С. Димитријевић, *Пред звезданим вратима (Савремена бугарска поезија)*, *Пред звездната врата (Съвременна бѝлгарска поезия)*, Просвета, Београд, 2015, 1-356.

стављајући посебан акценат на небеске и космичке мотиве и симболику, који су у овим стиховим често присутни. Песничко дело Ангела Ангелова, Зинаиде Чаушеве, Илијане Илијеве, Катје Маринове, Маје Митове, Милка Христова, Милче Кирилова Цветкова, Рајча Русева Рајсна, Станке Боневе и Џонке Христове чији су нови стихови, у преводу са бугарског на српски, у овом прилогу, представили смо и детаљније разматрали у више наврата.³ И овим радом настављамо са афирмацијом песничког стваралаштва савремених бугарских песника, које сам све имао прилику да лично упознам, са многима одржавам и присне пријатељске везе и контакте, а са Милчом Цветковим и дугогодишњу сарадњу на студијском и научном плану. Наведени песници су ми поклањали своје збирке песама из којих сам издвајао стихове који су у основи у складу са мојом поетиком и преводио их у жељи да одговарајуће читалачко уживање које пружају мени, поделим са другима. Нарочиту пажњу сам посветио онима са космичком и небеском тематиком и симболиком, па се надам да ће наћи одјека и наићи на добар пријем и међу љубитељима чари и лепоте звезданог неба.

Илиана Илиева, *Предмети*, са бугарског превео Милан С. Димитријевић, Алма, Београд, 2017, 1-128.

Милан С. Димитријевић, *Стаза ка звездама (Савремена бугарска поезија), Пътека към звездите (Съвременна българска поезия)*, Алма, Београд, 2017, 1-352.

³ Милан С. Димитријевић, “Савремена бугарска поезија; клуб песника “С Геом на Редуту” и чаровитост лирско-космичке инспирације”, Зборник радова конференције “Развој астрономије код Срба V”, Публикације Астрономског друштва “Руђер Бошковић”, бр. 8, 2009, стр. 759-791.

Милан С. Димитријевић, «С Геом на Редуту под звездама», Зборник радова конференције “Развој астрономије код Срба VI”, Публикације Астрономског друштва “Руђер Бошковић”, бр. 10, 2011, стр. 1093-1124.

Милан С. Димитријевић, «С Геом на Редуту под звездама II», Зборник радова конференције “Развој астрономије код Срба VII”, Публикације Астрономског друштва “Руђер Бошковић”, бр. 13, 2012, стр. 1255-1296.

Милан С. Димитријевић, «С Геом на Редуту под звездама III», Зборник радова конференције “Развој астрономије код Срба VIII”, Публикације Астрономског друштва “Руђер Бошковић”, бр. 16, 2016, стр. 625-684.

Милан С. Димитријевић, «С Геом на Редуту пред звезданим вратима», Зборник радова конференције “Развој астрономије код Срба VIII”, Публикације Астрономског друштва “Руђер Бошковић”, бр. 17, 2018, стр. 751-780.

АНГЕЛ АНГЕЛОВ

ШРЕДИНГЕРОВА МАЧКА

сада нико незна да ли сам жива

маче да ли си ту
одговарала сам мјау а Он ми је гурао језик у уста
а прстић на доле и заборављао је да се свуче
после сам умирала од среће – несреће
на крају села у нашој најновијој кући
оној са подземним гаражама
и са 15 или можда 46 соба
тамо Он прво поче да заборавља на језик
после на прстић
а онда и на маче
после првог абортуса умирала сам сто пута
била сам пола пола и жива и мртва
после за Њега постадох прозрачна
за пијандуре из крчме
за учитеља који се чак изненада прекрсти
и иза ћошка поче да шишти
вештица... вештица... вештица...
прозваше ме и светицом жене
које сам додиривала за облук срећу
и светила им плод
али сам за све била невидљива
само ме пудар уважи
једном у поноћ у пољу
али није преживео до јутра
кажу – помогли су му да се обеси
на кривој шљиви
а ја сам умирала да ме неко помази
да предем и да се уплашим
тада осетих да је кућа жива
и као црна рупа
или чернобилски реактор
хоће да ме распадне на сто живих – неживих делова
осетила сам и дркацију у подземним спратовима
који ме разгледа на 15 или можда 46 екрана
различито голу
расипа сперму али не сме да ме дотакне
зато што му се живи
тада сам у полусну закрештала

жива сам жива
не не ниси
да си жива хтела би да претерујеш
чула сам глас који ме је опсео одпозади-одозго
да туца ексером моју пут заборавивши да скине панталоне
тада ми сину да сам жива
тада сам извукла мандрагору испод криве шљиве
изниклу од пударевог семена
и узјახала сам корен као метлу
кроз време сам се пренела својој баби
убићу је мислила сам да ме не би било на овом свету
не желим да сам жива у тој кући
не желим да сам зависна од његовог прстића
не желим да сам вештица изопштена из цркве
не желим да сам икона у секти бременитих
не желим да васкрсавам као светица
не желим но
ето ме Овде и Сада и жива и мртва
изгледа да нисам успела са убиством бабе
стојим у кући која ме полако убија
и чекам некога некога да разбије чекићем
гараже мониторе
и моја осећања
реци лозинку маче да ли си ту
тада ће се Васиона расцепити на две половине
у једној од њих ћеш чути
мјау

ЗИНАИДА ЧАУШЕВА

О РЕЧИМА

Има речи које ме радују,
има речи што ме узбуђују.
Има речи што су ко ножеви
притискају као ваљак прави.

Има речи које ме уздижу
има речи што унижавају.
Има речи које разгаљују.
Има речи које убијају.

Има речи које ме лекују.
А друге ме обарају с ногу.
Има речи што ћу опростити.
а и таквих да баш и не могу.

ИЛИАНА ИЛИЕВА

КИШОБРАН НАД ТРАВОМ

Маслачци, киша вас очистила,
стрчите мокри, танки, искљувани.
Гледам вас па сам се растужила.
Сама маслачак пролећне пољане.

Зраци сунца увек препороде.
Макар да смо тако различити -
скупа делимо небеске воде,
насамо ћемо се осушити.

ИСТРЕСАЊЕ СИНОЋНОГ ПОКРИВАЧА

оне протуберанце,
чији чоколадни омот лети
и соба се надува грленим ветром, са твојим заборављеним
смеховима,
а бамбус превија гриву у премрзлу воду,
и вода у чесми сама одлази -
неодшрафљена од зарђале резбарије,
поново се враћа за скок са високих планинских брда

оне протуберанце,
чија стакла овијају платна,
зграбиле су дневне коцке,
наборале ноћне ударе,
женско стењање и пећинске мушке усхите
са несхватљивом кривицом

те протуберанце
извлаче кишне кабанице и развлаче их нашироко и
надугачко
за послужавник соли светости,
а покривач спада са лица и тоне под петама стола,
као празна сукња непотребне жене

оне протуберанце,
које читају од корице до корице
и набијају прстенове на разнобојне пруге по зидовима,
и напијају се преврелим соком поморанце,
да би повратиле боју сунцу,
само су твоје,
твоје су твоје,
како
и где са их сачуваш
за други пут?

ЋУТИМ ТИ НА СВИМ СВЕТСКИМ ЈЕЗИЦИМА

Неее-е... с тобом је немогуће ћутање –
чак ни у најкошмарнијем котлу –
чак ни у нирвани –
троше ми се светски језици –
леденице са црних ми кровова –
не могу бре човече – не мучи ме
ћути ми се, клате ми се та небеса
таваница пада на мене –
као да су ми се два боинга урезала у гркљан –
кобила рже у измученим очима
обрамице напојене-недопојене савијају се на грудњаку -
мира немам –
због немања љубави – сама сакупљам камење и бусенове
сама сред бусенова – котрљам се – каруце у светлости –
ка шарено исписаним данима –
сред каравана исцепаног муњама каруце за беле дане
из црних прошлости –
глеђосана чинија – шарен боб и жута оштра со – унос –
издисала из песака пустиња,загрцнутих плаветнилом
океана
не могу да ти прођем кроз речи
не могу да летим и бесним
убиј ме писком – дим – ме изгори
да прснем прасак шиштање шапат крик
но ти се не покопавај у тишини –
знаш пут –
ти води напред!

КАТЈА МАРИНОВА

С НЕБОМ НА РЕВЕРУ

Поиграли смо се
са неколико капи у чаши без дна
с две три коцкице
кристалним ћутањима
и
са душа смо
скинули мало изгрева
у сауни магле
замешали смо тако хладну болу
да су од воћа у њој
остале коштице
само
маслачак
из једног измишљеног романа
растужено помилова ОНУ пољану
скинуту од наших илузија
илузија савршено глупих
што закопчаше уснама
небо по гранама

МАЈА МИТОВА

ПЕСАК ЧАСОВНИКА ЗАЛАСКА

Тамо су статуе биле фонтане,
али уместо снега падао је песак,
из Хронових пустиња.
С преломљеним струком је храм
и пуст као стрниште.
Опљачкана је житница.
Пресушио - молитвени корен
и само су камени темељи
отпили од реке што је текла,
и архивирали су је.
Под мостовима јој се завлачи сенка.
Но ко ће завртети безводни точак,
да по њој провери Сунце
у часовнику на Дванаестом?
Сада

су корпе пуне
парчади часова,
прекрштен је хлеб и
измештен центар живих.
А некада
било је сребрно јаје,
у светилишту су се подписивале дуге
и по стубовима
трчало је детињство
на данашњи залазак.

НЕБО У ФРУЛИ

Из фруле класа
љубичасто небо.
С јеленовим скоком
оврши тишину.
Разлива траве.
Окончава у еху.

Фрула оземљи
висине.
Поврх облачних
им каменова
простира
кошуљу свога гласа.

Напласти памет
у тугу.
Преуређује
цветове звука.
Стенографише
им мирис.

Зна.
Тамо горе,
Неко воли
да чита...
мирисе.
Нота.

1001 СВИТАЦ НА БИСЕРУ ИСТОКА

У такву ноћ свици мисли
лете на Исток. Двојна небеса осећају.
Покрећу седам сфера. Преко платоа, поља
пуста прелазе, да сретну роде,
да им предскажу нерођене летове.
Пречишћавају се у сандаловој⁴ вечности.
припитомљује их заточена принцеза
у дворцу, прикривеном шајлом⁵ од даха,
Са њеним гласом - златан звон от гривни произнесен,
у ћилим персијски од испричаног тону.
Успињу се стопала недовршених
прича и виде како зефирни звук
разгорева амбру⁶ у калифовим наргилама.
У меком хладу - од увијених речи и паперја,
полове се ноћи абоносове .
Као да Шехерезада шије у мраку чаробне
папуче. У причама се шетају светови.
Просијавају тајно у речима исказаним,
оне речи, које рађају синове.

МИЛКО ХРИСТОВА

ЗАШИЋУ ДУГМАД НА ЧЕЖЊУ

Данас ћу те позвати,
када се тама спусти,
светлост се зацрвени посрамљено
и леђа нам окрене луна намрштена,
с косом раширеном по рамену,
у пролећној соби ће ти одећа пасти
и чежња, у очима ти само,
разцветала миришљаво заноћити.
Небо је кабина за безоблачне снове.
Неисказане речи су момци голобради.
Смех у тучцима – медоносним стрњиштима
Сенке у твојем гласу – ехо будућих листопада...

⁴ сандал - сандалово дрво, увек зелено тропско растиње

⁵ шајла - дугачак, правоугаони шал, популаран у области Персијског залива

⁶ амбра - мирис који распаљује страсти

С кишом у души зашићу дугмад
и отказаћу резервацију за карту до Пакла,
само кораци мојих усана по твоје врату,
су гутљај за сан пре починка.
Пижама са цветовима је твој оклоп.
У очима ти мирују ноћи.
Кап мрака спушта се
по сувом језику на ћутњу.
Вучем окидач од твоје косе
и испалујем жедне признања,
разбијам љубав у прах
и градим Свет.
Сличим маломе мраву,
који на леђима носи Сазнање.
Мисли су само сламке
да сунце пије кроз њих
од страха постављеног као мамац,
јер причања без месеца су најслађи грех.
Тело ти је ћелија № 5
и ја, по рубу умора, ступам
међу прстима ветра, напред,
где ти хоризонт довршава црте лица,
или мисли одлећу као птице,
где свлачиш своје тајне,
закопчане мојим жељама.-
Тамо ћу откинути напупели мак Очекивања
и раскопаћу корене до срама немогуће Тишине!
Голотиња ће ти се свити
до огрлице незапамћених речи,
а смех ће откључати лисице
слепе Самоће.
Душа ће се уздићи из кревета прочишћена,
када Нежност изрекне неизречено:
„Опраштање!”

МИЛЧО КИРИЛОВ ЦВЕТКОВ

ПРЕД СЕРВАНТЕСОМ НА ТРГУ ШПАНИЈА

Због тебе Хидалго опет дођох,
и ко статуа стојим укопан,
због тебе од звезданог побегох
метоха, а коњ ми би неоседлан.

Због тебе два пута долазим Санчо!,
јер ти ме повуче на путу том,
следећи твој пончо од Ламанче,
свет попих - морнара зеницом.

Таквој слободи нисам се надао,
о таквој прерији нисам маштао,
таквим сузама нисам заплакао,
а ти си на пиједесталу био.

Због тебе, Хидалго, сад ћу да идем,
где чујем у летњем пољу зрикавце,
тамо где мајка чека да ме види,
дајте коње и звездане каруце!

ОСТАВИ ЦРНУ ОЛОВКУ 6-B

Остави 6-B, црну оловку,
"Желим" јарко зеленом пишимо
и не питај ме како, зашто њу,
кад напољу красан дан видимо.

Нема лишћа на голом дрвећу,
оно је сада под ногама ту,
светло жуту оловку молићу,
нацртај плаву птицу у лету.

Божифни дани иду, снег сипи,
ех, ако паднеш, то није беда,
наранцасту тада изабери,
нацртана нека буде звезда.

Јутро стиже маглом прекривено,
не веруј у туђи већ у мој сан,
о моја драга најлепша жено,
да заједно сретнемо нови дан.

Пусти сад Шест-БЕ, црну оловку!
„Волим!“ напиши јарко црвеном!
Нема лишћа на голом дрвећу,
бићу до тебе а ти до мене.

Остави Шест В црну оловку!

ПЕТАР ЧУХОВ

МАЛА НОЋНА МУЗИКА

Ове ноћи
обући ћу гитару
у малу
црну
сукњу

Играћу са њом
флертоваћу
и причаћу јој
масне вице

на крају ћу одсвирати
неколико балада
што ломе срца
и струне

а када она
отежа као дете
у мојим рукама
и сунце изгреје
у углу хоризонта
рећи ћу јој
остарела си

одвешћу те
у цркву

* * *

До јутра
сам се гледао
са звездама

нису издржале
мој
поглед

* * *

Моја соба
је на небу

уместо портрета
у њој висе
душе моје мајке
и оца

кроз прозоре видим -
напољу као киша
падају
пали анђели

двери се непрестано
смањују

на крају остане
само кључаоница
у којој после празника
има кључ

окрећем га
и навијам опругу

РАЈНА МИНКОВА

КАКО ЈЕ ЛЕПО

Како је лепо да под плавим небом
гледаш како се свуда живот буди,
траве и цвећа игра срамежљива
И мисао да се у стих прелива...

СУНЦЕ У НОЋИ

Нужна ми је љубав, нужна ми је вера,
нужна ми је нежна свелост месеца,
да би ме волео, да би те волела,
и да смо заједно увек ноћима.

Нужан ми је ветар, нужно ми је сунце,
нужне су ми нежне речи увече,
да ја тебе волим, да ти волиш мене,
и сан да нас ухвати заљубљене.

Нужан ми је подстрек у твојим речима,
нужан ми је сјај у твојим очима,
нужна ми је љубав с твојим миловањем,
и да је то занос с дивним маштањем.

Имаш ме до тебе, ти си близу к мени
усне заљубљене љубав шапућу.
Опет смо скупа у машту занесени...
Од љубави сунце сија и ноћу.

РАЈЧО РУСЕВ РАЈСН

ЗАДИРКИВАЊЕ

Ах, те вечери што су биле!
Та задиркивања немирна!
Седим до тебе што миришеш
на комоду пуну зачина.
Од слатке боли сагоревам,
и од блаженства сав се топим,
када почињем да отварам
те твоје магичне фиоке.

Оне крију тајну природе
што чека ме тако мирисна!

Док не стигнем до оне једне,
у којој остати желим ја.

СТАНКА БОНЕВА

ИСПРАЋАЈ

На рамену ми свану...
месечина.
Изплаках неколку пахуљица.
моржеви одоше са јагодица,
када мој облак нестане и мину.

Остави блатне локве крај кишобрана
и по кожи електричне отпатке.
Туга ми - на пупољчиће разложена -
засипа извртнуте једрењаке.
Исуших се, море ме напустило,
а со ми у пустињи ишчезнула.

Осташе ране међузвездане
до белега од лањске медовине.

ПЕСМА СУШНОГ КАПЕТАНА

У очима ти плешу луне четвртинке
и ја, морнар, сам немоћан да отплويم.
Свет видим само кроз црно-беле снимке,
кад сам на далеком путовању новом.

Стојах на сувом дуго и заборављено,
да време се сави до на ципели врха.
Удавила је песак кишна сезона,
но ја се исуших после задњег пољупца.

Не потежи котву - конопац ће пући.
Не можеш је за успомену узети.
Види колко котви рђају - буду крстови;
кад су без бродова, тад постају одломци.

Море ми је зелена улица.
Поћи ћу тихо, полако, капу сам накривио,
за облаком-маглом у зеницама
и ка звезди ми. Без права на помиловање.

ЦОНКА ХРИСТОВА

МРАВ ЧИТА КЊИГУ ЖИВОТА И РАЗМИШЉА О
МОДЕРНОМ ЧОВЕКУ...

* * *

Од дрвета мога живот
капљу дани – љубичасти цветови...
Капљу ноћи – горки плодови...

Дани и ноћи се премећу
и врте земљу као чигру...
За једну танку гранчицу
дрвета мога живота,
била је везана моја дечја колевка.
Сећам се како се одједном време
заустави да ме погледа
како се љуљам у једнаким полукруговима
и путује колевка
од дана ка ноћи,
од ноћи ка дану...
Али није смело да седне до мене
и уплашено се трже.
Тако се и данас љуљам:
ту закићена цветом,
ту гутајућа воћку – кроз сузе
/јер ноћи ме чине пробирљивом/...
Свака златна длака одражава годишња доба.
Свако љуљање избада минуте.
Сваки трен ће стићи онострано.
Решићу ребус звезда,
поиграћу са Господом жмурке,
а када се нађемо срећни,
сешћемо на руб неба
и дуго ћемо гледати колевку,
на којој се љуља моје детињство.

* * *

Трешња је први пут заплакала
овог пролећа на Задушнице.
Црне сузе су се котрљале
по руменим образима дана.
Због неме жалости
земља отвори срце
и ту слатку муку
попи у свежу јој рану,
и небу проговори...
А то, небо, није разумело
као увек,
помилова јој нежно
кожу разорану.
Трешња се очајно загрне
тихим безнађем –

погрбљена и наборана –
попримила је изглед
мрвог власника.

* * *

Не можеш да потонеш у мрак,
а да он не потоне у тебе...
Тако су размишљали мушкарци
у томе гневном времену.
Мисли су им се изливале по кожи –
капљице зноја услед благодатног труда
и оплођаваху земљу.
Из ње је расло ново дрвеће
с новим јабукама сазнања,
које су весело сјајиле.
Не можеш да дотакнеш светлост
а да те она не дотакне...
Тако су размишљале жене
у то развратно време,
накачене по балконима као саксије
са цвећем, одавно неполиваним.
Страсти су им – разнобојни снови,
у којима црвено не убија,
јабуке су још по дрвећу,
а змија није проговорила.
Не можемо да уђемо на пут
а да нам он не прободу срца...
Тако су размишљала деца
у то време похлепе.
Маштања су им – пшенични струкови,
носева забијених у небо,
у коме се огледа Бугарска
као муњоносни облак –
јаросно грми и сева,
али су јој суве груди...
И док су сви мудровали,
око ломаче о свему,
време је истекло кроз пукотине
на испуцале им од скитања пете.
Једина земља их пригрли.
Само небо их заклони.

ПУТОВАЊЕ

И ако се сви наши тренутци
сакупе у један,
тај ће бити празник.
Две свеће
запаљене у пролеће,
миришљаве у јесен,
с телима од ледених висуљака.
Одричемо се
да прозремо будућност,
зато што је у прошлости
увек лето.
Свет нам је казино
у коме сваки дан
залажемо живот,
да добијемо успомене.
Тако путујемо кроз време.
Живећи по праву,
умирући по навици.

„WITH GEO ON THE REDOUTE” IN FRONT OF STARGATE II

Poetry of contemporary bulgarian poets Angel Angelov, Zinaida Chausheva, Iliana Ilieva, Katya Marinova, Maya Mitova, Milko Christov, Milcho Kirilov Tsvetkov, Petr Chuho, Raina Minkova, Rajcho Rusev Rajsan, Stanka Boneva and Tsonka Christova often inspired with celestial motives is presented.

Key words: Astronomy in Culture, Bulgarian Poetry